

RİSALE-İ NUR'DA ZİKİR

Zikir, kelime itibariyle Allah'ı, hatırlamak ve anmaktır. Bazı alimlerimiz zikir için, **“İnsana sevap kazandıran her türlü hareket, fiil ve sözlerdir.”** demişlerdir. Allah'ı anmak ise, Kur'ân'ın açık emirlerindedir.

“Öyleyse siz beni zikredin ki ben de sizi anayım.” (Bakara, 2/152),

“Allah'ı çokça zikredin ki, felaha eresiniz.” (Enfal, 8/45)

ayetleri, bu konudaki pek çok ayetten sadece ikisidir.

Zikir, kalb ve dil ile yapılabilir. Ama asıl ve esas olan kalbin zikridir. Çünkü dil ile yapılan zikir, kalb ile desteklenmedikçe makbul olmaz. Çünkü dilin zikri, Allah ile kalb arasında bir irtibat olduğunun sadece bir tercümandır. Kalpten maksadımız vücudumuzun motoru hükmündeki et parçası değildir. Bu isim ona mecazi olarak verilmiştir. Asıl olan ruhun esas ve merkezi olan manevi kalptir.

Maddi ile manevi kalbin farkını ve ayırımını Prof. Dr. Alaaddin Başar Hocamız aşağıdaki şu ifadelerle ortaya koymaktadır.

Günlük hayatımızda, yer yer, **“Falanın kalbi bozuk.”** yahut, **“Filânca kalp ameliyatı geçirmiş.”** gibi sözler ederiz. Bu konuşmalarımızda, kalbi, iki ayrı mânâsıyla kullanırız. Bunlardan biri maddî, diğeri ise mânevîdir. Bir başka ifadeyle, biri zâhirî, diğeri bâtınî...

Her ikisinin de aynı isimle yâd edilmesine değişik açıklamalar getirilmiş. Bunlardan birisine göre, insan ruhunun bedenle ilk alâkası kalpte başlıyor. Bir diğeri göre, kalbe bu ismin verilmesi mecazdır: **“Maddî kalbin bedendeki rolü ne kadar önemli ise, mânevî kalbin de insanın ruhî hayatında öyle büyük bir vazifesi vardır.”** Bazı zâtlar da kalbi, ruh mânâsında kullanmışlardır.(1)

Risale-i Nurlarda zikir konusu, çok geniş çerçevede işlenmiş ve Nur talebelerine her hallerinde Allah'ı nasıl hatırlayacakları konusu öğretilmiştir. Bu konuları birkaç başlık altında işlemek ve nurlarda zikir ibadetinin nasıl yapıldığı hususunda bazı ipuçları vermek istiyoruz.

1. Kalp ve Dil ile Doğrudan Zikir Yapmak:

Bu konuyu üç başlık altında işlemek mümkündür.

• Allah'ın Esmâ ve Sıfatlarını Saymak

Zikir yapmanın bir mahalli veya vakti söz konusu değildir. Çünkü, tarlada, işte, fabrikada, yürürken, uzanırken, dinlenirken, yemek yerken, v.s. kalb veya dil ile Allah'ı zikretmek olabilir. Kur'an-ı Kerim her halükarda Allah'ı zikretmekten uzak durmayan insanları,

“O nûra, Allah'ın yükseltilmesine ve içlerinde kutlu isminin zikredilmesine izin verdiği 'evlerde' kavuşulur. Oralarda, sabah akşam O'nun şanını yücelterek tenzih eden öyle yiğitler vardır ki, ne ticaretler, ne alışverişler onları Allah'ı zikretmekten, namazı hakkıyla ifa etmekten, zekâtı vermekten alıkoymaz. Onlar kalplerin ve gözlerin dehşetten halden hale döneceği, alt üst olacağı bir günden endişe ederler.” (Nur, 24/36, 37)

şeklinde methetmektedir.

Âyetteki **“evler”** mescitler olarak tefsir edilmekle beraber aynı zamanda **“müminlerin evleri”** diye de tefsir edilir. Zira İslâm dininde ibadet, cami ve mescitlerle sınırlı değildir.(S. Yıldırım, Kur'an Meali) Bu ayette belirtilen evlerden özellikle bu zaman için **“ Nur evleri ve dersaneleri”** anlaşılması da pek uygun düşer. Çünkü Nur talebeleri, hizmet tarzı itibariyle evlerde sohbet edip, iman hakikatleri ile Allah'ın emir ve yasaklarını birbirlerine anlatma hizmeti ile tanınmaktadırlar.

Kur'an'da şöyle buyrulur:

“ Onlar ki Allah'ı bazen ayakta divan durarak, bazen oturarak, bazen de yanları üzere zikreder.” (Al-i İmran, 3/191.)

"Ey inananlar, Allah'ı çokça zikredin ve O'nu sabah akşam tesbih edin."(Ahzab, 33/41 ve 42)

buyurulmakla, her zaman Allah'ı zikretmenin imanın bir göstergesi olduğu vurgulanmaktadır.

Bu gibi ayet ve hadislerden yola çıkarak, Nur talebelerinin dil ile yaptıkları **zikrin üç temel şubesi** olduğundan bahsedilebilir. **Bunlar:**

A. Nur talebeleri, 7 ana bölümden oluşan **“Hizb-ul Envari'l-Hakaik'i-n-Nuriye”**yi başka bir tabirle **“Cevşenü'l-Kebir”** duasını hususi bir vird edinmişlerdir. Nur talebeleri, **bu dua kitabında;**

1. Sevap ve feyiz itibariyle kendisine yetişilemeyecek olan kur'andan bazı sureleri,
2. Allah'ın bin bir isminin içerisinde bulunduğu müstesna dua ve münacat olan **“Cevşen”** dediğimiz Peygamber duasını,
3. Şah-ı Nakşibend Hazretlerinin sırlar ve sevaplar ile dolu olan **“ Evrad-ı Bahaiyye ”** duası ve evradını,
4. Başta Peygamber Efendimiz (s.a.v)'in olmak üzere, Veysel Karani, Abdulkadir Geylani hazretleri gibi büyük kutup ve gavsların salavatlarının içerisinde toplandığı **“ Delail-i Nur”**u
5. Hz. Osman (r.a)'ın çeşitli ayetlerden dua niyetiyle iktibas ettiği, mükemmel ve sevabdar **“Münacat-ul Kur'an”** duasını,
6. Hz. Ali (r.a) Efendimizin İsm-i Azam olarak tespit ettiği **“Ferd, Hay, Kayyum, Hakem, Adl ve Kuddüs”** isimlerini şefaathçi kabul ederek yapılan **“Tahmidiye”** duasını,
7. **“Hiçbir şey yoktur ki Allah'ı tesbih etmemiş olsun.”** ayet-i kerimesinin bir nevi tefsiri olan ve kainattaki tüm mahlukatın tesbihlerini niyet ederek okunan **“ Hülasetü'l-Hülasa”** duasını, sık sık okudukları herkesçe bilinen ve bir nevi Nur talebelerinin hususi bir virdi olduğu çoğu insanlarca kabul edilen bir gerçektir.

B. Risale-i Nur'un Birinci Lem'asının başında belirtilen ve Bediüzzaman Hazretlerinin **“Her zaman, özellikle akşam ve yatsı arasında otuz üçer defa okunması çok faziletli bulunan ayet-i kerimelerdir.”** dediği, bir kısım ayetlerin okunması, çokça tavsiye edilmektedir.

C. Her namazın arkasında okunan ve salavat ile Esmâ-i Hüsnâ'dan oluşan **“Namaz tesbihatının”**, gerek toplu gerekse ferdi olarak okunması.

- Allah'ı Güzel Bir Şekilde Anmak

Risale-i Nur'da Allah'ı, Ehl-i sünnet itikadı üzere tanımak ve sevmek dersi çokça işlenmektedir. Bu şekildeki bir bilme ve sevmeye, Allah için yapılacak en büyük saygı ve en isabetli zikirdir. On Birinci Söz namındaki bir risalede Allah'ı tanıma, sevmeye, hatırlama ve bilme ile alakalı muhteşem temsilden bir paragraf veriyoruz:

"Ey ahali! Şu kasrın meliki olan efendimiz, bu şeylerin izharıyla ve bu sarayı yapmasıyla, kendini size tanıttırmak istiyor. Siz dahi onu tanıyınız ve güzelce tanımağa çalışınız. Hem şu süslemelerle kendini size sevdirmek istiyor. Siz dahi onun eserlerini takdir ile kendinizi ona sevdiniz. Hem bu gördüğünüz ihsanlar ile, size muhabbetini gösteriyor. Siz dahi itaat ile ona muhabbet ediniz. Hem şu görünen ni'met ve ikramlar ile, size şefkatini ve merhametini gösteriyor. Siz dahi şükür ile ona hürmet ediniz. Hem şu mükemmel eserleriyle, manevî cemalini size göstermek istiyor. Siz dahi onu görmeğe ve teveccühünü kazanmağa iştiyakınızı gösteriniz. Hem bütün şu gördüğünüz süslü eserler üstünde birer hususî ve taklit edilmez mühür koymakla, herşey kendisine has olduğunu ve kendi eseri olduğunu ve kendisinin tek ve yekta olduğunu size göstermek istiyor. Siz dahi onu tek ve yekta ve misilsiz, benzersiz tanıyınız ve kabul ediniz."(2)

• Allah'ın Yüceliğini Dile Getirmek

Nurlarda, insanların dar kabiliyeti ile Allah'ın sonsuz sıfatlarının anlaşılamayacağı vurgulanmaktadır. İnsanlarda mevcut olan bu eksiklik, sonsuz sıfatların inkarına vesile olabilir. Çünkü şeytan, bu damarı ve özelliği çok işletmektedir.

İşte insanların acizliklerinden istifade eden şeytanların bu desise ve aldatmalarını susturan sır, "**Allahü Ekber**" olduğu Risale-i Nur'un çok yerlerinde, özellikle On Üçüncü Lem'ada çok güzel ve vurucu ifadelerle işlenmiştir. Çünkü, uçsuz ve bucaksız olan şu muhteşem kainatı, bütün yönleriyle ve özellikleriyle idare eden ilahi kudreti, insanların anlamaları mümkün değildir. Bu mesele, ancak "**Allahü Ekber, Allah en büyüktür.**" demekle, kabullenilmesi söz konusu olabilir.

2. Kur'an Okumak ve Öğretmek Suretiyle Yapılan Zikir:

Kur'an-ı Kerim'de,

"İşte bu (Kur'ân) da bizim indirdiğimiz bir zikirdir (öğüttür). Şimdi onu inkâr mı ediyorsunuz?" (Enbiyâ, 21/50)

buyurulmaktadır. Bu ayet-i kerime için çok çeşitli manalar verilmekle beraber, bazı alimlerimiz Kur'an'ın da zikir niyetine okunabileceği hususunda mana çıkarmışlardır.

Dolayısıyla Kur'an okumak da bir zikirdir. Risale-i Nur talebelerinin, her

namazdan sonra birer aşır okumaları, Cevşen-i Kebir'in ilk bölümünü teşkil eden ve Kur'an surelerinden ibaret olan kısmı okumaları, haftalık hatimler düzenlemeleri, mübarek üç aylarda ve özellikle Ramazan ayında çokça Kur'an okumaları ve Kur'an okumayı bilmeyenlere de kur'an öğretmeye çalışmaları bu zikir vecibesini hakkıyla yerine getirdiklerine bir delildir.

3. Sünnet-i Seniyyeye İttiba Etmekle Yapılan Zikir:

Risale-i Nur'da,

“Doğrudan doğruya Sünnete ittiba etmek, Resul-i Ekrem (s.a.v)'i hatıra getiriyor. O ihtardan o hatıra, bir huzur-u İlahî hatırasına inkılap eder.”(3)

ifadesinden yola çıkarak **şunu diyebiliriz:**

Madem zikir Allah'ı hatırlamaktır ve madem sünnet-i seniyyeye ittiba etmek, Allah'ı hatıra getiriyor. Öyleyse Peygamberimiz (s.a.v)'in sünnetine uymak da bir nevi zikirdir. Risale-i Nur talebelerinin sünnete ciddi ittiba etmeleri, hem sünnete uyma ve hem de Allah'ı zikretme sevabı ve feyzi kazanmalarına vesile olmaktadır.

4. Tefekkür Etmek Suretiyle Yapılan Zikir:

Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulur:

"Onlar ayakta, oturarak ve yanları üzerine yatarken Allah'ı zikrederler. Göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde düşünürler ve derler ki: 'Ey Rabb'imiz, bunu boş yere yaratmadın, Seni bu gibi noksanlardan tenzih ederiz, bizi ateş azabından koru!..'”(Al-i İmrân, 3/191).

Bir hadis-i şerifte de Peygamberimiz (a.s.m) de

"Zikrin en faziletlisi, Lâ ilâhe illallah ve duanın en faziletlisi de Elhamdülillah'dır.”(4)

diyerek, tevhid kelimesi ile zikirde bulunmanın İslâm dinindeki önemini ifade etmiştir.

Yukarıdaki ayet ve hadis gibi çok ayet ve hadislerin ifade ettikleri bir hakikat var ki; **Allah'ın esma ve sıfatlarını tefekkür etmek, zikirdir.**

Risale-i Nur'un dört esasından birisi tefekkürdür ve risalelerin çoğu tefekkür hakikatine ulaştırmaktadır. Başta **Yedinci Şua (Ayet-ül Kübra)** risalesi olmak üzere **İkinci, Üçüncü, Dördüncü ve On Beşinci Şualar; Yirminci ve Yirmi Dördüncü Mektuplar; On Altıncı, On Yedinci, Yirminci, Yirmi Üçüncü, Yirmi Dördüncü, Yirmi Dokuzuncu, Otuz İkinci ve Otuz Üçüncü Sözler ve Otuzuncu Lem'a** olan İsm-i Azam risalesi gibi risaleler, tefekkür alanında birer şaheser hükmündedir.

5. Allah'ın Davasına Hizmet Etmek Şeklindeki Zikir:

Allah'ı, Allah'ın isim ve sıfatlarını önce kendilerine, sonra başkalarına anlatmak.

Vücudun bütün organlarının Allah'ın emir ve yasaklarına göre hareket etmeleri ile **"Bedenî zikir"** hasıl olur. Bu zikir, kişinin kendi vücut organlarını Allah yolunda çalıştırması ile mümkündür.(5)

Allah yolunda hicret ve hizmet etmekle tozlanan ayaklar hakkında çok müjdeleyici rivayetler mevcuttur. Zira, bir hadiste

"Allah yolunda tozlanan ayaklar, cehennem ateşine haramdır."(6)

buyurulmaktadır. Buna göre, bir insanın Allah yolunda hicret veya hizmet etmesi, vücudun zikridir. Dolayısıyla Nur talebelerinin dersten derse, hizmetten hizmete koşmaları da zikirdir...

• Ders Yapmak

Hz. Resulüallah (a.s.m) bir hadiste zikir hakkında şöyle buyurmuştur:

"İnsanlar bir araya gelip Allah'ı andıkları zaman, melekler onları kuşatır, rahmet onları kaplar ve Allah onları kendisine yakın olan kişilerden kaydeder."(7)

Bu hadis-i şerifte de açıkça belirtildiği gibi, Allah için toplanıp İlahi hakikatleri

birbirlerine anlatanlar hem zikir ibadeti işlemiş ve hem de meleklerin duasına ve yanlarına gelmelerine vesile olmuş olurlar. Demek Nur talebelerinin akşamları ders yapmaları, namazlardan sonra ders okumaları, yan yana geldiklerinde imani bir bahis okumalarının hepsi zikir olarak nitelenebilir.

Dipnotlar:

(1) bk. Prof. Dr. Alaaddin Başar, *Nurdan Kelimeler*.

(2) bk. [Sözler, On Birinci Söz.](#)

(3) bk. [Lem'alar, On Birinci Lem'a.](#)

(4) bk. İbn Mâce, *Edeb*, 25.

(5) bk. Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 1971, 659.

(6) bk. Tirmizi, *Fedailu'l-Cihad*, 7.

(7) bk. Ebû Davud, *Vitr*, 14; Tirmizî, *Kur'ân*, 10.